

DOI 10.36074/grail-of-science.13.10.2023.084

ТВОРЧІСТЬ ЄВГЕНА СТАНКОВИЧА: ЮВІЛЕЙНО-ФЕСТИВАЛЬНІ РЕФЛЕКСІЇ

Роспопа Наталія Василівна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Німилович Олександра Миколаївна

доцент, доцент кафедри музично-теоретичних
дисциплін та інструментальної підготовки
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, Україна

Анотація. У статті висвітлюється панорама ювілейних концертів, присвячених 80-річному ювілею видатного українського композитора сучасності Євгена Станковича (1942 р. н.), які проходили в різних регіонах України. Зроблено спробу представити жанрову палітру композицій, світові прем'єри, які прозвучали впродовж ювілейного року у виконанні славетних колективів і окремих солістів.

Ключові слова: Євген Станкович, ювілей, концерт, прем'єра, виконання.

Для творчої людини, зокрема композитора, ювілей з нагоди певної дати від дня народження може мати особливе значення, адже стає вершиною, з якої проглядається весь творчий шлях і мистецькі здобутки, згадуються досягнення й ті особистості, які ставали підтримкою та опорою під час творчого формування і подальшого шляху. Особливе значення для автора музики під час святкування ювілею має виконання його творів, особливо прем'єри нових композицій.

Євген Станкович є центральною постаттю в сучасній українській музиці, а саме через його здатність використовувати різноманітні жанри та проявляти високий професіоналізм, унікальність авторських концепцій та драматургічних рішень. Крім цього, індивідуальна інтонація, яка є неповторною та легко впізнаваною, заґрунтована на інтонаціях карпатського фольклору, багатих індивідуальних мелодичних знахідках та глибоких і енергетичних драматичних контрастах також вносить свій вклад у те, що Є. Станкович займає центральне місце в сучасній українській музиці та робить її незабутньою. Творчість композитора має велике значення не тільки для музичної сцени України, але і для всесвітньої музичної культури в контексті європейської традиції. Вони здобули широке міжнародне визнання та активно виконуються у різних країнах

світу, таких як США, Німеччині, Швейцарії, Великобританії, Канаді, Іспанії, Франції.

У 2022 році Є. Станкович відсвяткував свій 80-річний ювілей, який, незважаючи на складні умови воєнного стану в Україні, ознаменувався низкою масштабних концертно-фестивальних заходів у різних куточках України (Львові, Києві, Ужгороді й Сваляві), про які з'являлися повідомлення й відгуки у сучасній пресі й інтернет ресурсах авторства Т. Асадчевої [2], М. Катаєвої [7], Н. Мендюк [8] і М. Сидорака [9].

Чимало знакових концертів відбулося у місті юності композитора – у Львові. У Дзеркальній залі Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької 4 вересня 2022 року відбувся концерт «Триб'юти класиків», присвячений ювілеям трьох композиторів: Євгена Станковича (80-річчя з дня народження), Валентина Сильвестрова (до 85-річчя) та Йозефа Гайдна (до 290-річчя). Твори трьох визначних композиторів-класиків, музика, яких не тільки відображає історичні епохи, але й озвучує їх, була виконана знаними інструменталістами: скрипалем Ігорем Завгороднім і піаністом Євгеном Громовим. Як наголосив Є. Громов: «Цього разу наш вибір ми зупинили на іменах двох символів сучасної класичної української музики – Сильвестрова і Станковича, і їхніх абсолютно шедевральних, як на мене, камерних творах 1970-1990-х для скрипки і фортепіано (Триптих «На Верховині» і Sonata piccola Станковича та Постлюдія для скрипки соло і Соната Post scriptum Сильвестрова)» [10]. Вони звучали у поєднанні з європейською класикою – Сонатою № 2 для клавіру і облігатної скрипки Й. Гайдна.

Ця концертна програма, була виконана на фестивалі Kyiv Bouquet Stage та у музичному салоні Дзеркальної зали у Львові й засвідчила незламність українського народу і його культури, а триб'юти на честь цих композиторів дозволили вшанувати їхню творчість і окреслити їхнє значення в історії світової музики.

27 вересня 2022 року під час відзначення 120-річного ювілею Академічного симфонічного оркестру Львівської національної філармонії ім. М. Скорика і ювілею Станковича поруч зі Симфонією № 9 «З Нового Світу» Антоніна Дворжака та «Українським капричіо» Станіслава Людкевича, прозвучав Концерт для скрипки з оркестром № 2 Є. Станковича. Саме цей твір композитора вважається вершиною серед творів, які були написані для скрипки. Як зазначила музикознавець Олена Зінькевич: «Цей твір про всіх нас. Щось таке знає про нас Станкович. Кожен почує щось своє, а головне – про себе» [9].

14 жовтня 2022 року у Львівській національній опері відзначили день захисників та захисниць України виставою фольк-опери Євгена Станковича «Коли цвіте папороть», а також переглядом витвору мистецтва – гобелена, авторкою якого є майстриня з ткацтва, політв'язень, членкиня Української Гельсинської групи Стефанія Шабатура (1938-2014) під назвою «Прокинись Троє! Смерть іде на тебе!», на основі поеми Лесі Українки «Кассандра». Фольк-опера «Коли цвіте папороть» – це твір, що має вагоме значення в музичній культурі України. У 1970-х роках вона повинна була прозвучати в театрі «Гранд

Опера» у Парижі. Нажаль прем'єра була скасована за вимогою комуністичної влади. І тільки 2017 року прем'єра цього твору відбулася у Львівській національній опері під керівництвом режисера Василя Вовкуна та диригента Володимира Сіренка. Тож до ювілею композитора опера знову зазвучала у Львові. Тут було представлено два мистецькі твори з подібною історією створення [4].

13 листопада 2022 року у Львівському оперному театрі відбулася світова прем'єра легендарної опери композитора «Страшна помста», час написання якої склав аж цілих сорок років. Євген Станкович в одному з інтерв'ю висловив цікаву думку щодо сюжету опери: «У повісті Гоголя дуже багато філософських сенсів, серед них – і біблійні. Це втілення Добра і Зла, Святого Духа і сатани, та їх вічна боротьба. Якщо порівнювати із сьогоднішнім, то те саме відбувається і тепер. Є люди, які захищають свою землю, які на цій землі народились та її люблять. Є й такі, що зраджують.

Про це – і в повісті Гоголя: зрадники приводять ворога на свою землю. Є і нечиста сила. Це все перегукується із нашою дійсністю та відбувається зараз. І якщо ми взагалі маємо право на духовну апеляцію до чогось, як і кожна людина на цій землі, то саме до добра та світла» [8].

Диригент-постановник опери Володимир Сіренко, прем'єра відбулася у Львівському оперному театрі, завдяки Василю Вовкуну та допомозі відомих німецьких фахівців – режисера Андреаса Вайріха і дизайнерки костюмів Анни Шеттль, Світова прем'єра української інтелектуальної опери «Страшна помста» Є. Станковича стала особливо актуальною і сучасною в часі війни і неминучої помсти за ті злочини, які коїть на нашій землі рашистська недодержава.

Низка яскравих ювілейних заходів пройшла і в столиці України. 19 вересня 2022 року в Національній філармонії України (Київ) відбувся величний концерт. Твори композитора прозвучали у виконанні Національного ансамблю солістів «Київська камерета» (головний диригент та художній керівник св. п. Валерій Матюхін, 1949-2023) та відомих виконавців-солістів: Оксани Нікітюк (сопрано), Тараса Осадчого (фагот), Соломії Івахів (скрипка), Дмитра Кузьміна (флейта). У цей вечір відбулася світова прем'єра Елегічної рапсодії для фагота і струнного оркестру, а також було виконано чимало цікавих творів композитора а саме: дві невеличкі пасакалії «Віку, що минає, та віку, що надходить» для камерного оркестру; «Танці на квітах. За мотивами казки Г. Х. Андерсена «Дюймовочка» для флейти і оркестру; камерну симфонію «Дотик Янгола» для скрипки і оркестру; триптих «На Верховині» для скрипки з оркестром [7]. Онлайн-трансляція цього концерту була проведена Національною філармонією України зі залу імені Миколи Лисенка.

2 жовтня 2022 році у Національній філармонії в Києві відбувся ювілейний концерт, де зазвучали три камерні симфонії Євгена Станковича у виконанні Капели ім. Б. Лятошинського, диригент Богдан Пліш та солістів: кларнетиста Олега Мороза, флейтистки Тамари Рой, валторніста Дмитра Тарана і піаніста Романа Лопатинського.

Серед них – Третя камерна симфонія для флейти-соло та одинадцяти струнних інструментів, яка в 1985 році стала однією з десяти кращих симфоній

у світі. До цього переліку вона була внесена Міжнародною Композиторською Трибуною при ЮНЕСКО. Камерна симфонія № 6 «Тривоги осінніх днів...» для валторни та камерного ансамблю була написана 1996 року. Прозвучала також і Камерна симфонія № 9 «Quid pro quo», за характером лірико-філософський твір для фортепіано-соло і камерного оркестру, написаний у 2000 році [2]. У жанрі камерної симфонії ще повніше вирізнялися ознаки творчості Маєстро: стремління до епіко-філософських узагальнень, жагучої лірики і сповідальності.

Серед ювілейних заходів вирізняється концерт духовної музики, який відбувся 18 грудня 2022 року в Софіївському соборі. Прозвучала «Літургія» Євгена Станковича у виконанні хору «Київ» під диригуванням Миколи Гобдича. Ця «Літургія святого Іоанна Златоустого» (1999) стала останньою з творів, які написав для хору Маєстро Є. Станкович [5].

Зі слів композитора, починаючи написання «Літургії», він намагався обминати традиційну естетику церковного співу. На думку композитора, життя не може залишатись незмінним, воно повинно постійно розвиватись на рівні з навколишнім світом, адже Господь створив нас з метою постійного самовдосконалення та досягнення найвищих вершин розвитку. «Літургія» складається з 15 літургійних номерів: Велика ектенія, Благослови, душе моя, Господа, Єдинородний Сину Мала ектенія, У Царстві Твоєм, Прийдіть, поклоніться, Святий Боже, Алілуя, Херувимська пісня, Вірую, Милість миру Тебе оспівуємо, Достойно є, Отче наш, Нехай повні будуть уста наші, Нехай буде благословенне, Слава Отцю і Сину [5].

Ось як описує композитор написання «Літургії»: «Я орієнтувався на текст Іоанна Златоустого. Але я робив це, скоріше, як світський твір, для концертного виконання з цими словами. І цей емоційний стан, і сама побудова більше розраховані на світський, концертний твір, у якому кожний повтор зумовлений суто музичним розвитком і експресивністю викладу» [5].

Рідний Закарпатський край відзначився також у святкуванні ювілею земляка. Тож 28 вересня 2022 року в Ужгородському музичному фаховому коледжі імені Д. Задора відбулися ювілейні заходи, а саме XIX Міжнародний фестиваль сучасної та класичної музики «Музичне сузір'я Закарпаття», організатором якого є Віктор Теличко – композитор, заслужений діяч мистецтв України та викладач коледжу. У рамках фестивалю 28 жовтня 2022 року в Малій залі коледжу відбувся Міжнародний круглий стіл «Феномен

2 жовтня у рідному місті Є. Станковича – Сваляві, у церкві Різдва Пресвятої Богородиці, відбувся концерт за участі академічного камерного хору «Cantus», в якому прозвучали духовні твори Євгена Станковича [6]. Ввечері цього ж дня Академічний симфонічний та камерний оркестри філармонії, Заслужений академічний народний хор і Академічний камерний хор «Cantus» представили різноманітну концертну програму з творів Євгена Станковича у Закарпатській обласній філармонії – від духовної до симфонічної творчості митця [3].

Від 1 до 11 червня 2023 року відбулася ще одна знаменна подія – X Міжнародний інструментальний конкурс «Vivat Art», який з 2012 року проводиться кожен рік і присвячений творчості Євгена Станковича. Мистецьке змагання складається з чотирьох конкурсів для різних музичних інструментів:

ударні, народні, духові, струнні інструменти та фортепіано. У кожному з них є свої члени журі, які не повторюються з року в рік, а Євген Станкович виступає головою комісії. Основна мета цього конкурсу полягає у популяризації музики сучасних українських композиторів, сприянні розвитку та підтримці інструментального виконавства в Україні, в учасників є чудова можливість познайомитись з виконавцями різних країн, обмінятися досвідом та знаннями, поспілкуватися з видатним композитором сучасності – Євгеном Станковичем. Цьогоріч, через воєнний стан в Україні, мистецький форум відбувся у дистанційному форматі [1].

Висновки. Незважаючи на повномасштабне вторгнення, в ювілейний рік твори Євгена Станковича звучали в усій Україні, починаючи від духовної музики і Сонати для кларнета соло – до Другої «Героїчної» симфонії. На протязі шести місяців прозвучало щонайменше десять масштабних творів композитора та відбулося дві світові прем'єри легендарної опери композитора «Страшна помста» за твором М. Гоголя (Львів) і Елегічної рапсодії для фагота і струнного оркестру (Київ).

Маєстро Євген Станкович в розмовах часто відходить від чіткої відповіді на запитання та переважно вдається до філософських роздумів та антитез. Такий спосіб висловлювання композитор обрав не випадково, адже автор музики залишає слухачам відчуття чогось невисловленого, спонукає до особистісних роздумів про майстерність митця і загадковість буття.

Музика Євгена Станковича також залишає подібні враження, вона може спричинити в слухача відчуття хвилювання та ошелешення. Слухач нерідко залишається під враженням і потрясінням від почутого, і з низкою запитань і розуміння того, як багато неказаного лишається за межами музичних композицій.

Творчість Є. Станковича звернена до глибинних фольклорних пластів, до українського пісенно-танцювального розмаїття широко представлена в ювілейному році композитора і загалом особливо популярна й актуальна в сучасному культурно-музичному просторі України й світу.

Список використаних джерел:

- [1] X Міжнародний інструментальний конкурс Євгена Станковича. (2023). Вилучено з: <https://www.vivatart.com.ua/konkursy/stankovich/>.
- [2] Асадчева Т. (2022). Камерні симфонії Євгена Станковича у Києві виконає Капела Лятошинського. Вечірній Київ. 1 Жовтня. Вилучено з: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/72130/>.
- [3] В Ужгороді відбудеться концерт до 80-річчя композитора Євгена Станковича. (2022). Закарпаття онлайн. 26 вересня. Вилучено з: <https://zakarpattya.net.ua/News/223214-V-Uzhhorodi-vidbudetsia-kontsert-do-80-richchia-kompozytora-IEvhena-Stankovycha>.
- [4] Гобелен Шабатури й вистава Станковича на Покрову у Львівській опері. (2022). Zbruc. 13 жовтня. Вилучено з: <https://zbruc.eu/node/113428>.
- [5] Євген Станкович «Літургія». Камерний хор «Київ». Вилучено з: <https://kasa.in.ua/ua/kyiv/concert/evgen-stankovic-liturgia-kamernij-hor-kiiv>.

- [6] Камерний хор «Cantus» 2-го жовтня у Сваляві презентує концерт з нагоди 80-річчя композитора Є. Станковича. Вилучено з: <https://life.karpat.in.ua/?p=120331&lang=uk>.
- [7] Катаєва М. (2022). До ювілею видатного українського композитора у столиці влаштують концерт. Вечірній Київ. 19 вересня. Вилучено з: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/71663/>.
- [8] Мендюк Н. (2022). Євген Станкович про історію написання опери «Страшна помста». Вилучено з: <https://theclaquers.com/posts/10288>.
- [9] Сидорак М. (2022). Ювілей Євгена Станковича: Другий скрипковий концерт композитора Євгена Станковича у Львівській національній філармонії ім. М. Скорика. Zbruc. 26 вересня. Вилучено з: <https://zbruc.eu/node/113279>.
- [10] Триб'юти класиків. Вилучено з: <https://opera.lviv.ua/shows/tryb-yut-klasykiv/>.